MANDATUL PARLAMENTAR – ÎMPUTERNICIRE POLITICO-JURIDICĂ ÎNTRU REALIZAREA SUVERANITĂŢII NAŢIONALE PRIN REPREZENTARE

Alexandru ARSENI,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)
Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (AŞM)

REZUMAT

Mandatul parlamentar reprezintă o împuternicire politico-juridică obţinută în urma alegerilor parlamentare în scopul realizării suveranităţii naturale în conformitate cu prevederile legale. Fiind înzestrat cu trăsături, cum ar fi: generalitatea, independenţa şi irevocabilitatea mandatului parlamentar se bucură şi de o protecţie constituţională. Durata exerciţiului mandatului este strict determinată de legislaţie.

Cuvinte-cheie: mandant, mandatar, mandat, mandat imperativ, mandat reprezentativ, împuternicire, juridic, politic, platformă electorală, suveranitate naţională, corp electoral, generalitate, independenţă, irevocabilitate, protecţie constituţională, incompatibilitate, imunitate, inviolabilitate, vot universal, vot egal, vot direct, vot secret, vot liber exprimat, demitere, demisie, ridicarea mandatului.

SUMMARY

The parliamentary mandate represents a political and juridical authority obtained in the result of the parliamentary elections with the aim of realizing the natural suzerainty in conformity with the legal provisions. Being equipped with features as: generality, independence and irrevocability of the parliamentary mandate, it is constitutionally protected. The duration of exercising the mandate is strictly determined by the legislation.

Key-words: mandante, mandatary, mandate, imperative mandate, representative imperative, authority, juridical, political, electoral platform, national sovereignty, electoral corpus, generality, independence, irrevocability constitutional protection, incompatibility, immunity, inviolability, universal vote, equal vote, direct vote, secret vote, freely expressed vote, demitted, demission, nullification of the mandate.

Activitatea deputaţilor din ultima perioadă a trezit diverse interpretări, cum ar fi: că deţinătorii mandatului încredinţat de către corpul electoral s-au abătut de la menirea mandatului ca împuternicire politico-juridică, care presupune şi răspundere pentru acţiunile lor; că ei s-ar ascunde după imunitatea parlamentară. Iată de ce considerăm oportun de a reveni asupra mandatului parlamentar, la menirea, conţinutul şi natura juridică a acestuia.

În articolul de faţă se arată că mandatul parlamentar este o împuternicire dată de corpul electoral reprezentanţilor desemnaţi prin alegeri, în scopul realizării suveranităţii naţionale prin reprezentare. Dat fiind că fiecare deputat reprezintă Naţiunea, mandatul parlamentar, este înzestrat cu trăsături specifice, precum: generalitatea, independenţa şi irevocabilitatea. Iar umanitatea şi incompatibilitatea sunt mijloace de protecţie constituţională a mandatului, şi nu privilegii individuale ale deputatului.

La elucidarea temei s-au utilizat studiile autorilor: autohtoni – V.Popa; I.Guceac; V.Ivanov; români – I.Deleanu; M.Constantinescu; I.Muraru, I.Drăgan; francezi: P.Avril; J.Gicquel; A.Hauriou etc.

Întru realizarea scopului propus, am trasat următoarele obiective: definirea mandatului parlamentar; identificarea naturii lui juridice. Identificarea trăsăturilor caracteristice şi, în consecinţă, protecţia mandatului parlamentar.

1. Noţiunea „mandatul parlamentar”

Termenul „mandat” derivă din lat. *mandatum* care are semnificaţia „ceea ce este încredinţat, indicat, ordonanţă”[1]. Pornind de la genul proxim, prin noţiunea „mandat” se subînţelege o împuternicire dată unei persoane de către alta pentru a-i reprezenta sau apăra interesele. Aşa, potrivit art.1030 din Codul civil, prin contract de mandat o parte *mandatul* împuterniceşte cealaltă parte *mandatarul* de a o prezenta la încheierea de acte juridice, iar aceasta, prin acceptarea mandatului, se obligă să acţioneze în numele şi pe contul mandatarului[2].

Aşa fiind, „mandatul” în dreptul civil este *imperativ,* dat fiind că „mandantul” a ordonat o acţiune, pe care „mandatarul” este obligat s-o îndeplinească, să raporteze îndeplinirea ei, fără să depăşească limitele împuternicirilor date, sub riscul că mandantul poate oricând să întrerupă mandatul, cu toate consecinţele respective.

În dreptul civil, prin „mandat imperativ” se subînţelege situaţia în care mandatarul (cel care deţine mandatul) este strict legat de porunca primită de la mandant, poruncă pe care n-o poate modifica, este obligat s-o îndeplinească întocmai, poartă răspundere juridică şi are obligaţia de a prezenta mandantului o dare de seamă, iar cel din urmă, în funcţie de rezultatele misiunii înde-

plinite, poate prelungi termenul mandatului sau îl poate retrage.

Nici Constituţia Republicii Moldova, nici Regulamentul Parlamentului şi nici Legea cu privire la statutul deputatului nu definesc noţiunea „mandat parlamentar", această preocupare ţinând de doctrina dreptului constituţional.

În fond „*mandatul parlamentar*" este şi el o împuternicire de a reprezenta. Dar de data aceasta el nu intervine în sfera raporturilor juridice civile, ci *juridiceşte* el semnifică o funcţie publică cu care titularul său este învestit prin alegeri, al cărei conţinut este predeterminat prin lege". Totodată, el nu rezultă dintr-un contract, ci *politiceşte* „este o convenţie între alegători şi cei care aspiră la dobândirea mandatului, având la bază o platformă electorală"[3].

Mandatul parlamentar este definit ca o „împuternicire dată de către popor unor persoane în scopul de a-l reprezenta în procesul exercitării puterii de stat, împuternicire care se transformă într-o funcţie sau demnitate publică electivă, nominativă, înzestrată cu anumite competenţe şi garanţii pentru participarea efectivă la libera exercitare a funcţiilor Parlamentului, ca autoritate reprezentativă a poporului"[4].

Doctrinarul român Gheorghe Iancu consideră mandatul parlamentar „drept un mijloc intermediar între popor ca deţinător al suveranităţii naţionale şi reprezentanţii acestuia în organul legislativ al statului, rezultând, de regulă, din alegeri, al cărui conţinut este determinat de normele de drept constituţional"[5].

Într-o a doua opinie, mandatul parlamentar reprezintă un „a) suport popular pentru un program politic, exprimat prin votul dat în alegeri; b) împuternicire dată unui deputat să exprime doleanţele şi voinţa cetăţenilor ce l-au ales în organele reprezentative ale statului"[6].

Într-o a treia opinie mandatul parlamentar reprezintă „o funcţie publică cu care membrii adunărilor (Camerelor) parlamentare sunt învestiţi prin alegere, funcţie al cărei conţinut este determinat prin constituţie şi în virtutea căreia fiecare parlamentar, repezentând naţiunea, concură la exerciţiul suveranităţii naţionale"[7].

În aceeaşi viziune „mandatul parlamentar este o funcţie publică (*s.n.*) cu care membrii Camerelor parlamentare sunt învestiţi prin alegere (*s.n.*) şi în virtutea căreia fiecare parlamentar, reprezentând naţiunea, concură la exerciţiul suveranităţii naţionale"[8].

Din contextul art.68 alin.(l) din Constituţie „În exerciţiul mandatului, deputaţii sînt în serviciul poporului", reiese că „mandatul parlamentar are un conţinut de mare generalitate şi exprimă relaţia parlamentului cu toată naţiunea, dar nu numai cu o circumscripţie electorală"[9].

Cu alegătorii majoritari, am adăuga noi, dat fiind că întreaga Republică Moldova este o singură circumscripţie electorală.

Dat fiind că suveranitatea naţională este inalienabilă, ceea ce se transmite „organelor reprezentative" (alin.(l) art.2 din Constituţie) este doar „exerciţiul acesteia". Iar prin „organe reprezentative", Constituţia înţelege toate acele organe care „acţionează în baza unei învestiţii populare..."[10].

Naţiunea, ca titular al suveranităţii, are voinţa sa proprie, dar această voinţă în cazul dat este exprimată prin reprezentanţii săi. Astfel, mandatul parlamentar este naţional pentru că „el îmbracă o formă colectivă (invers decât în dreptul civil) în considerarea interesului general"[11].

Mandatul parlamentar este „… *un mijloc intermediar între popor ca deţinător al suveranităţii naţionale şi reprezentaţii acestora în organul legislativ al statului, rezultînd de regulă, din alegeri, al cărui conţinut este determinat de normele de drept constituţional*"[12].

La rândul său, V.Popa defineşte mandatul parlamentar drept „*o împuternicire dată de către popor unor persoane în scopul se a-i reprezenta în procesul executării puterii de stat, împuternicire care se transformă într-o funcţie sau demnitate publică electivă, nominativă, înzestrată cu anumite competenţe şi garanţii pentru participarea efectivă la libera exercitare a funcţiilor Parlamentului ca autoritate reprezentativă a poporului*"[13].

Savanţii M.Constantinescu şi I.Muraru definesc mandatul parlamentar ca „demnitate publică rezultată din alegerea de către electorat în vederea exercitării prin reprezentare a suveranităţii naţionale (puterii poporului) şi care conţine împuterniciri stabilite prin Constituţie şi legi"[14].

Şi în acest context facem o referinţă la doi doctrinari francezi care opinau „Alegerea se prezintă ca un «act-condiţie», un act juridic care declanşează aplicarea la un individ a unui statut anterior definit, în alţi termeni, alegerea este o nominalizare, comparabilă cu cea de numire a unui funcţionar, dar Constituţia însăşi determină statutul celui nominalizat"[15].

Sintetizând cele expuse, în opinia noastră, *mandatul parlamentar este o demnitate publică rezultată din manifestarea de voinţă a corpului electoral în scopul exercitării prin reprezentare a suveranităţii naţionale în baza împuternicirilor stabilite prin Constituţie şi legi în spiritul democraţiei şi statului de drept.*

2. Natura juridică a mandatului parlamentar

„Mandatul parlamentar" rezultă „dintr-o manifestare de voinţă colectivă a unui subiect determinat (corpul electoral) făcută în scopul de a produce un efect de drept constituţional"[16]. Tocmai în considerarea faptului „că fiecare parlamentar reprezintă naţiunea în întregul ei, mandatul parlamentar are o natură juridică specifică, din care rezultă şi caracteristicile lui"[17].

De aici rezultă natura juridică a „mandatului parlamentar" care este reprezentativ, fapt indicat direct în art. 68 alin.(1) al Constituţiei Republicii Moldova, potrivit căruia „în exercitarea mandatului deputăţii sînt în serviciul poporului şi orice mandat imperativ este nul"[18].

Aici însă ideea este detaliată în art.l alin.(2) şi (3) ale Legii statutului deputatului care stipulează clar

că „mandatul parlamentar" este constituit în absenţa oricărei proceduri de revocare (indiferent de la cine vine iniţiativa şi care sunt motivele)[19]. În viziunea lui I.Deleanu pe următoarele raţionamente, aceasta are loc, deoarece: „a) *Mandantul* e Naţiunea, iar purtătorul de voinţă al Naţiunii este corpul electoral; b) Mandatul ar înceta să mai fie reprezentativ dacă un corp politic l-ar putea retrage; c) Admiţînd, ca ipoteză de şcoală, că mandatul poate fi retras, dreptul de a-l retrage nu poate aparţine decît mandantului, potrivit cu regulile care guvernează «convenţiile» şi cu exigenţele principiului simetriei în drept; d) S-ar putea ajunge astfel în confuziunea inadmisibilă între structurile parlamentare şi cele de partid"[20].

3. Trăsăturile mandatului parlamentar

Literatura de specialitate, într-o opinie, identifică următoarele trăsături caracteristice ale „mandatului parlamentar": generalitatea, independenţa (libertatea) şi irevocabilitatea[21].

Într-o altă opinie, „*mandatul parlamentar are următoarele patru trăsături*: a) generalitatea, b) independenţa; c) irevocabilitatea şi d) protecţia constituţională"[22].

Cât ne priveşte, considerăm că trăsăturile mandatului parlamentar sunt următoarele: generalitatea; independenţa; irevocabilitatea; protecţia constituţională.

A. Caracterul general rezultă, în opinia lui I.Deleanu, din faptul că parlamentarul este „...reprezentantul întregii Naţiuni şi pentru toate interesele ei"[23]. Examinând această trăsătură a mandatului parlamentar, V. Popa apelează la francezii Marcel Prélot şi Jean Boulois care sublinia că „fiind reprezentanţi individuali ai celor care i-au desemnat deputaţii devin reprezentanţi generali ai naţiunii, cunoscută ca o entitate colectivă şi abstractă"[24]. De aici autorul trage concluzia potrivit căreia „Parlamentul, fiind autoritatea care reprezintă poporul ca un întreg şi fiecare parte a acestui întreg, fiecare element constitutiv deţine calitatea de reprezentant cu mandat general"[25].

Vom observa că nu modalitatea de obţinere a mandatului (scrutin uninominal sau de listă) adică reprezentarea proporţională fie pe circumscripţii electorale sau naţională, determină caracterul general al „mandatului parlamentar", ci „statutul juridic" pe care îl invocă, el fiind egal pentru fiecare deţinător în parte, de aici şi egalitatea votului dintre demnitarii parlamentari.

B. Independenţa, în opinia lui I.Deleanu, se manifestă prin aceea că „parlamentarul manifestîndu-se în exerciţiul mandatului său fără a fi legat juridic de angajamentele sale faţă de corpul electoral sau de manifestările de voinţă ale acestuia, pe durata mandatului".

Mai mult ca atât, „după alegeri în raportul partid-candidat ales se produce o transformare de natură juridică. Din acest moment, candidatul propus de partid şi ales de către corpul electoral nu mai este alesul partidului, ci al întregului popor care i-a încredinţat exercitarea puterii de stat, iar partidul, practic, poate să nu mai exercite nici o influentă asupra lui"[26].

În acest context, autorii consideră că independența mandatului parlamentar constituie o „consecinţă a teoriei reprezentativităţii ori sensul că nu este posibil să i se supună parlamentarului o atribuie determinat" şi că trebuie privită „atît în raport cu cei care l-au ales, cît şi fată de partidul pe listele căruia a candidat"[27].

Din prevederile art.68 alin.(2) al Constituţiei rezultă că „Orice mandat imperativ este nul"[28], ceea ce duce la consecinţă că „parlamentarul nu este ţinut, din punct de vedere juridic, să respecte angajamentele pe care şi le-a luat în campania electorală şi nici cele care ar rezulta din manifestările de voinţă ale alegătorilor din timpul mandatului. Parlamentarul este independent în exercitarea mandatului său, supunîndu-se numai Constituţiei şi legilor"[29].

Cât priveşte independenţa pe plan politic, apoi „*Un program politic nu este sinonim cu o lege"* (*s.n.*), semnificaţia lui nefiind juridică, ci politică, îndeplinirea lui fiind o problemă de demnitate morală şi politică, sancţionată la viitoarele alegeri, care reprezintă posibilitatea pentru popor, prin corpul electoral de a aprecia modul în care reprezentanţii săi şi-au îndeplinit mandatul acordat. Deci, independenţa parlamentarului înseamnă faptul că partidul de care aparţine nu-i poate impune, sub aspect juridic, nici cum să-şi exercite dreptul la cuvânt şi nici cum să voteze, după cum nici cetăţenii circumscripţiei electorale în care a fost ales nu-i pot impune respectarea angajamentelor luate ori pledarea pentru o anumită cauză sau alta care ar prezenta interes pentru ei, aceasta având semnificaţia unui mandat imperativ, care aşa cum am arătat deja este interzis prin Constituţie.

Această trăsătură asigură „libertatea juridică şi politică de exercitare a mandatului parlamentar în conformitate cu interesul naţiunii şi conştiinţa parlamentarului"[30].

Garanţiile independenţei mandatului parlamentar.

C. Irevocabilitatea. În condiţiile în care alin.(l) art.l din Constituţie stabileşte că „suveranitatea naţională aparţine poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct şi prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituţie", iar art. 60 alin.(l) din Constituţie arată că „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova...", stabilirea procedurii de revocare a „mandatului parlamentar" ar veni în directă contradicţie cu aceste prevederi, potrivit cărora „Democraţia în Republica Moldova se exercită în condiţiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura şi cu totalitarismul".

Irevocabilitatea mandatului parlamentar este „o protecţie a independenţei parlamentarului în exercitarea mandatului, sau irevocabilitatea este o noţiune strîns legată de teoria mandatului reprezentativ, potrivit căreia parlamentarul este un reprezentant al poporului şi nu numai al celor care l-au ales"[31]. Cu alte cuvinte, raporturile dintre alegători şi ales „nu sunt un contract, ele fiind lipsite de consecinţe juridice specifice unor asemenea relaţii"[32].

Mandatul imperativ are la bază „teoria suveranită-

ţii poporului". Dacă mandatul ar fi imperativ, ar avea trăsăturile:

a) alegătorii ar trebui să dicteze soluţii pe care parlamentarii să le voteze, iar în cazul în care nu le-ar da aceste directive, parlamentarii ar trebui să ţină cont doar de interesele particulare numai ale celor ce i-au ales;

b) în cazul neexecutării sau a exercitării defectuoase a obligaţiilor mandatului, parlamentarii ar trebui să poată fi revocaţi şi să le fie angajată răspunderea patrimonială;

c) alegătorii, ca mandanţi, ar trebui să suporte toate cheltuielile cu indemnizaţiile şi ale avantaje ale parlamentarilor mandataţi[33];

d) în cazul în care mandatul imperativ ar fi în favoarea partidului ce a susţinut candidatura parlamentarului, acesta ar putea avea aceleaşi drepturi, amintite mai sus, asupra parlamentarului.

În acest sens, nerealizarea programului politic ar antrena atât răspunderea politică dar şi materială, excluderea din partid şi revocarea parlamentarului[34].

Anume din aceste considerente prin Constituţie alin.(2) art.68 stabileşte că „orice mandat imperativ este nul".

Aceasta, nu înseamnă însă „că parlamentarul nu îşi poate lua angajamente, că odată ales nu respectă voinţa alegătorului şi disciplina votului, ci că parlamentarul nu poate fi tras la răspundere juridică dacă nu îşi respectă angajamentele şi promisiunile. Însă, în plan politic, nerespectarea promisiunilor sau angajamentelor poate avea consecinţe, culminînd cu răspunderea în faţa electoratului care la următoarele alegeri i-ar putea aplica sancţiunea nerealegerii; deci, parlamentarul îşi desfăşoară activitatea sub control colectiv"[35].

D. Protecţia constituţională a mandatului parlamentar

Conform unor doctrinari francezi, „*Sistemul protecţiei funcţionale şi personale* (*s.n.*) este instituit nu în interesul parlamentarului, ci în interesul mandatului, ceea ce înseamnă că imunităţile nu pot fi văzute ca privilegii ale unor persoane în virtutea deţinerii unor înalte funcţii de stat. Scopul principal este protejarea mandatului de reprezentare a poporului, crearea unor condiţii reale de independenţă în exercitarea lui şi, în ultimă instanţă, de exercitare a suveranităţii naţionale. Din aceste considerente, imunităţile posedă un caracter obiectiv"[36]. Imunităţile, odată stabilite constituţional, au un caracter imperativ.

Doctrina juridică română tratează subiectul în sens restrictiv în sistemul de protecţie a mandatului parlamentar: *incompatibilităţile* şi *imunităţile*, iar în sens larg „mai pot fi integrate îndemnizaţiile şi regimul disciplinar"[37].

La rândul său V.Popa, în cadrul protecţiei mandatului parlamentar, include: „incompatibilităţile; imunitatea; îndemnizaţiile (a) plăţi fixe; b) plăţi variabile, legate de participarea la şedinţe) şi transparenţa financiară"[38]. Iar I.Guceac include: îndemnizaţiile; asigurarea cu spaţiu locativ; protecţia socială; incompatibilităţi; imunităţile – iresponsabilitatea; inviolabilitatea[39].

A. Incompatibilităţi

Incompatibilitatea mandatului parlamentar trebuie să fie asigurată „a) vizavi de administraţie – regulă conform căreia funcţiile publice neelective sunt incompatibile cu mandatul parlamentar a fost dictată de abuzurile monarhiei absolute; b) vizavi de interesele private"[40].

Dat fiind că doctrina în ansamblu utilizează termenul „protecţie" am făcut apel la *DEX* în care „protecţie" – este definit ca „ansamblu de măsuri care protejează persoana, instituţia…". Iar „garanţia" este definită ca „mijloc legal prin care se asigură executarea unei obligaţii"[41].

Pornind de la aceste precizări, considerăm că măsuri de protecţie a mandatului parlamentar sunt: a) incompatibilităţile şi b) imunităţile – iresponsabilitatea juridică şi inviolabilitatea.

Ce ţine de îndemnizaţii, protecţia socială, dreptul la spaţiu locativ, apoi ele sunt garanţii de asigurare a drepturilor şi obligaţiilor deputatului, adică se încadrează în statutul juridic al deputatului.

Chiar textul constituţiei stabileşte două asemenea mijloace de protecţie: a) *incompatibilitatea* şi b) *imunitatea.* „Această protecţie constituţională protejează mandatul parlamentar în abstract (cazurile de inelegibilitate) precum şi parlamentarul în concret (inviolabilitate)"[42].

Aşa, potrivit art.70 din Constituţie „(1) Calitatea deputat este incompatibilă cu excitarea oricărei alte funcţii retribuite, cu excepţia activităţii didactice şi ştiinţifice.

(2) Alte incompatibilităţi se stabilesc prin lege organică".

Iar potrivit art.3 al legii organice, şi anume, Legea despre statutul deputatului în Parlament (În continuare Legea nr.39-XIII), mandatul de deputat este incompatibil cu: a) funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova; b) funcţia de membru al Guvernului; c) funcţia de avocat parlamentar; d) exercitarea oricărei alte funcţii remunerate, inclusiv a funcţiei acordate de un stat străin sau organizaţie internaţională, cu excepţia activităţii didactice şi ştiinţifice desfăşurate în afara programului stabilit de Regulamentul Parlamentului[43].

Protecţia mandatului parlamentar nu este o favoare personală a deputatului, ci este orientată contra „presiunii alegătorilor; presiunilor propriului partid; presiunilor Guvernului şi ale diferitelor interese private"[44].

Aşadar, deputatului îi este interzis să ocupe alte funcţii care nu sunt compatibile cu funcţia pe care o deţine, apoi activităţi didactice şi ştiinţifice sunt permise, totodată sunt şi preferabile.

Deoarece *activitatea legislativă vizează interesele întregii societăţi, ea presupune o profundă şi temeinică examinare a măsurilor propuse şi a consecinţelor lor.* Or, tocmai activitatea didactică şi ştiinţifică contribuie la atingerea acestor deziderate.

B. Imunităţi parlamentare

Potrivit art.70 alin.(3) din Constituţie „Deputatul nu

poate fi reţinut, arestat, percheziţionat, cu excepţia cazurilor de infracţiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviinţarea Parlamentului, după ascultarea sa".

Aceleaşi stipulări practic le găsim în art.10 alin.(1) Legea nr.39-XIII. Totodată, trebuie de menţionat că art.9 al acestei legi dă o dezvoltare mai amplă acestor prevederi stabilind că (1) imunitatea parlamentară are ca scop protejarea deputatului în Parlament împotriva urmăririlor judiciare şi garantarea libertăţii lui de gândire şi acţiune. În acelaşi timp, art.71 din Constituţie intitulat „Independenţa opiniilor" stabileşte că „Deputatul nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului". Acest tip de imunitate parlamentară este inclus în art.9 alin.(2) din Legea nr.39-XIII în următoarea redacţie: „Deputatul nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică sub nici o formă pentru opiniile politice sau voturile exprimate în exercitarea mandatului".

Şi art.94 alin.(1) şi (2) din Regulamentul Parlamentului (forma prescurtată) stipulează prevederile constituţionale privind imunitatea parlamentară[45].

Din analiza celor menţionate, rezultă următoarele: 1) scopul imunităţilor parlamentare; 2) tipurile de imunitate parlamentară, şi anume: a) protecţia împotriva *urmăririi judiciare*; b) protecţia împotriva *răspunderii juridice* pentru obţiunile sale, şi, totodată, dacă imunitatea împotriva urmăririi judiciare poate fi ridicată în condiţiile legii (art.10-12 Legea nr.39-XIII şi art. 95-98 din Regulamentul Parlamentului), apoi imunitatea împotriva răspunderii juridice pentru opţiunile sale are caracter stabil şi permanent şi se aplică şi după încetarea mandatului parlamentar.

Imunităţile parlamentare au ca scop „protejarea membrilor parlamentului faţă de acţiunile represive sau judiciare, care ar putea fi intentate împotriva lor"[46]. În opinia lui M.Constantinescu şi I.Muraru, „imunitatea parlamentară are un caracter «imperativ», nu constituie un simplu drept subiectiv al parlamentului la care el ar putea renunţa"[47]. Însă, subliniază I.Deleanu, „ideea rămîne discutabilă din moment ce imunitatea este un mijloc de protecţie a parlamentului şi ea, oricum, în condiţiile stabilite, poate fi ridicată. Pe de altă parte, nici parlamentului nu i se poate refuza accesul liber la justiţie şi dreptul de a obţine o hotărîre judecătorească într-o cauză care îl priveşte"[48].

Imunităţile nu au caracterul unor cauze absolutorii de răspundere juridică, ci „urmăreşte protecţia parlamentarului la adăpost împotriva urmăririlor juridice abuzive…"[49].

Iată de ce, potrivit lui I.Deleanu, regulile privitoare la imunităţi – derogatorii de la cele de drept comun şi Constituţia (stabileşte din această cauză doar în legi organice) şi „au ca scop asigurarea independenţei parlamentului în exercitarea mandatului său şi punerea lui sub protecţie faţă de acte sau fapte abuzive ale autorităţilor administrative, judiciare sau ale persoanelor fizice"[50].

Potrivit cu obiectul lor, aceste imunităţi sunt:

a) iresponsabilitatea juridică;

b) inviolabilitatea.

„Iresponsabilitatea juridică, subliniază I.Deleanu, – previne declanşarea sau stabilirea unor consecinţe nefavorabile parlamentarului pentru votul său, pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului"[51].

Aceste prevederi consacră o „imunitate de fond"[52] cu caracter „absolut", „întrucît priveşte toate actele sau faptele săvîrşite de parlamentar în exercitarea mandatului său, precum şi toate formele de răspundere juridică"[53]. Explicând situaţia dată, I.Deleanu menţionează că „Singura *consecinţă politică* (*s.n.*) care poate fi refuzul corpului electoral de a-l realege pe acel parlamentar care, prin votul sau opiniile lui, în exercitarea mandatului, l-a dezamăgit, dar aceasta nu este o „sancţiune politică", ci, mai degrabă, o formă de exprimare a democraţiei reprobatoare, o dezavuare a candidatului"[54].

Imunitatea poartă, în acelaşi timp, un caracter „permanent", deoarece efectele ei se extind şi asupra perioadei de după încetarea mandatului parlamentar.

În opinia lui I.Deleanu, iresponsabilitatea juridică în forma legal reglementată implică două condiţii: a) Formele de manifestare ale parlamentarului să nu exceadă conţinutului specific al mandatului (cum ar fi incitările la revoltă, la violenţă etc. Sau „Chiar în cea mai ignorantă interpretare, nu s-ar putea spune că insultele sau calomniile proferate de la tribuna Parlamentului sunt săvârşite în exerciţiul mandatului"[55]; b) Respectivele forme de manifestare să aibă o legătură directă cu conţinutul mandatului[56].

A. Iresponsabilitatea juridică ce ţine de imunitatea funcţională (independenţa opiniilor) este, în mod necesar „absolută, atât în sensul că nu poate fi ridicată, cât şi în cel ce se referă la toate actele de exercitare a mandatului parlamentar şi la toate formele de răspundere juridică"[57]. Jurisprudenţa Curţii Constituţionale în această problemă este expusă sintetic în Hotărârea Curţii Constituţionale nr.8 din 16.02.1999. Aici se arată că „independenţa opiniilor deputatului în Parlament este condiţionată de statutul special al parlamentarului în calitatea sa de reprezentant plenipotenţiar al poporului în organul suprem al puterii legislative. În sensul art.71 din Constituţie, aceasta se referă doar la activitatea de deputat, desfăşurată în exercitarea exclusivă a mandatului reprezentativ.

Independenţa opiniilor deputatului în Parlament este absolută şi perpetuă. Deputatul nu poate fi tras la răspundere penală, civilă sau administrativă pentru voturile sau opiniile exprimate în exercitarea mandatului, nici după expirarea acestuia.

Independenţa opiniilor deputatului în Parlament semnifică protecţia juridico-constituţională a deputatului în exercitarea atribuţiilor parlamentare. Totodată, garantarea juridică a independenţei opiniilor deputatului în Parlament nu îl scuteşte de răspunderea penală sau administrativă pentru delictul săvârşit în afara exerciţiului mandatului de deputat.

Apelurile publice la rebeliune, violenţă sau alte acţiuni care, potrivit legislaţiei în vigoare, implică răspunderea penală, nu cad sub incidenţa garantării juridice a iresponsabilităţii deputatului în Parlament pentru opiniile sale”[58].

B. *Inviolabilitatea* este o aşa-zisă „imunitate de procedură”[59] „consacrată în considerarea evenimentelor imputării făcute parlamentului pentru alte fapte decât cele săvârşite în exercitarea mandatului şi în legătură directă cu conţinutul acestuia”[60].

În viziunea lui I.Deleanu, *inviolabilitatea este o instituţie a dreptului parlamentar* care are „drept scop să prevină urmărirea juridică nefondată, arbitrară sau vexatorie a parlamentarului, împiedicându-l astfel să-şi exercite mandatul încredinţat sau constrângându-l astfel să exercite într-un anume mod contrar, convingerilor şi voinţei sale”[61].

Inviolabilităţi, care cuprind „reguli speciale privind reţinerea, arestarea sau trimiterea în judecata penală, în cazul în care deputaţii sau senatorii sunt învinuiţi de crime sau delicte”[62], reguli chemate să ocrotească parlamentarii „împotriva unor abuzuri, unor urmăriri judiciare nejustificate, arbitrare, declanşate de către executiv sau adversari”[63].

În concluzie, putem spune că mandatul parlamentar este o împuternicire politico-juridică acordată de către corpul electoral prin alegeri unor reprezentanţi în scopul exercitării suveranităţii naţionale, mandat protejat constituţional atrăgând răspunderea morală şi politică a deţinătorului mandatului.

Note:

[1] Deleanu I., *Drept constituţional şi instituţii politice*, *Tratat*, Lumina Lex, Bucureşti, 1996.

[2] *Codul civil al Republicii Moldova*, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.149 din 18 iulie 2003, art.598.

[3] Deleanu I., *op.cit.,* p.230.

[4] *Constituţia Republicii Moldova* (comentariu), Arc, Chişinău, 2012, p.265.

[5] Iancu G., *Drept constituţional şi instituţii politice*, Lumina Lex, Bucureşti, 2007, p.305.

[6] Tomaş S., *Dicţionar politic. Instituţiile democraţiei şi cultura civică*, Şansa, Bucureşti, 1996, p.153.

[7] Avril Pier, Gicquel Jean, *Droit parlamentair*, Montchrestien, Paris,1988, p.23.

[8] *Ibidem.*

[9] Prelot Marcel, Boulouis Jean, *Institutions politiques et droit constitutionnele*, Dalloz, Paris, 1990, p. 86.

[10] Călinoiu C., Duculescu V., *Drept parlamentar*, Lumina Lex, Bucureşti, 2007, p.64.

[11] *Ibidem*, p.70.

[12] Guceac I., *Curs elementar de drept constituţional*, Chisişău, 2004, vol.2.

[13] Popa V., *Drept parlamentar*, Chişinău, 1999, p.57-58.

[14] Constantinescu M., Muraru I., *Drept parlamentar,* All Beck, Bucureşti, 2005, p.289.

[15] Avrili P., Gicquel J., *op.cit.,* p.24.

[16] Deleanu I., *op.cit.,* p.24.

[17] *Ibidem,* vol.2, p.231.

[18] *Constituţia Republicii Moldova.*

[19] Legea despre statutul deputatului în Parlament nr.39-XIII din 07.04.1994 în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.59-61 din 15.04.2005, art.201.

[20] Deleanu I., *op.cit.,* vol.2, p.230.

[21] Guceac I., *op.cit.,* p.305; Cârnaţ T., *Drept constituţional*, Chişinău, 2010, p.376-377.

[22] Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.89.

[23] Cârnaţ T., *op.cit.,* p.376-37.

[24] Prélot Marcel, Boulois Jean, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Dalloz, Paris, p.86.

[25] Popa V., *op. cit,* p.59.

[26] *Ibidem,* p.61.

[27] Călinoiu Constanţa, Duculescu Victor, *Drept parlamentar*, Lumina Lex, Bucureşti, 2006, p.71.

[28] *Constituţia Republicii Moldova*.

[29] Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.90.

[30] Călinoiu C., Duculescu V., *op.cit.,* p.71.

[31] *Ibidem*.

[32] *Ibidem,* p.72.

[33] Barthelemy Joseph, Duez Paul, *Traité de droit*, Paris, ed. III-a, vol.II, p.14.

[34] Călinoiu C., Duculescu V., *op.cit.,* p.73-74.

[35] *Ibidem*, p.72.

[36] Avris Pierre, Gicquel Jean, *Droit parlementaire*, Editions Montchrestien, Paris, 1988, p.41.

[37] Deleanu I., *op.cit.,* p.245; Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.96.

[38] Popa V., *Drept parlamentar*, p.97-105.

[39] Guceac I., *op.cit.,* p.312-319.

[40] *Ibidem,* p.315-316.

[41] *DEX-ul limbii române*.

[42] Călinoiu C., Duculescu V., *op.cit.,* p.72.

[43] Legea despre statutul deputatului în Parlament nr.39-XIII din 07.04.94, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 59-61/2010 din 15.04.2005.

[44] Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.88.

[45] Regulamentul Parlamentului adoptat prin Legea nr.797-XIII din 02.04.1996 republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.50/237 din 07.04.2007).

[46] Deleanu I., *op.cit.,* vol.1, p.245.

[47] Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.96.

[48] Deleanu I., *op.cit.,* vol.1, p.245-246.

[49] Iancu Gh., *op.cit.,* p.489.

[50] Deleanu I., *op.cit.,* vol.2, p.236-237.

[51] *Ibidem*, p.237.

[52] Hauriou A., *op.cit.,* p.778.

[53] Deleanu I., *op.cit.,* vol.2, p.237.

[54] *Ibidem*, p.237.

[55] Drăganu T., *op.cit.,* p.243.

[56] Deleanu I., *op.cit.,* vol.2, p.237.

[57] Constantinescu M., Muraru I., *op.cit.,* p.27.

[58] Hotărârea Curţii Constituţionale nr.8 din 16 februarie 1999, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.22-23/14 din 04.03.1999.

[59] Hauriou A., *op.cit.,* p.779.

[60] Deleanu I., *op.cit.,* vol.2, p.237.

[61] *Ibidem,* p.237-238.

[62] Muraru I., *op.cit.,* p.402.

[63] *Ibidem*, p.403.